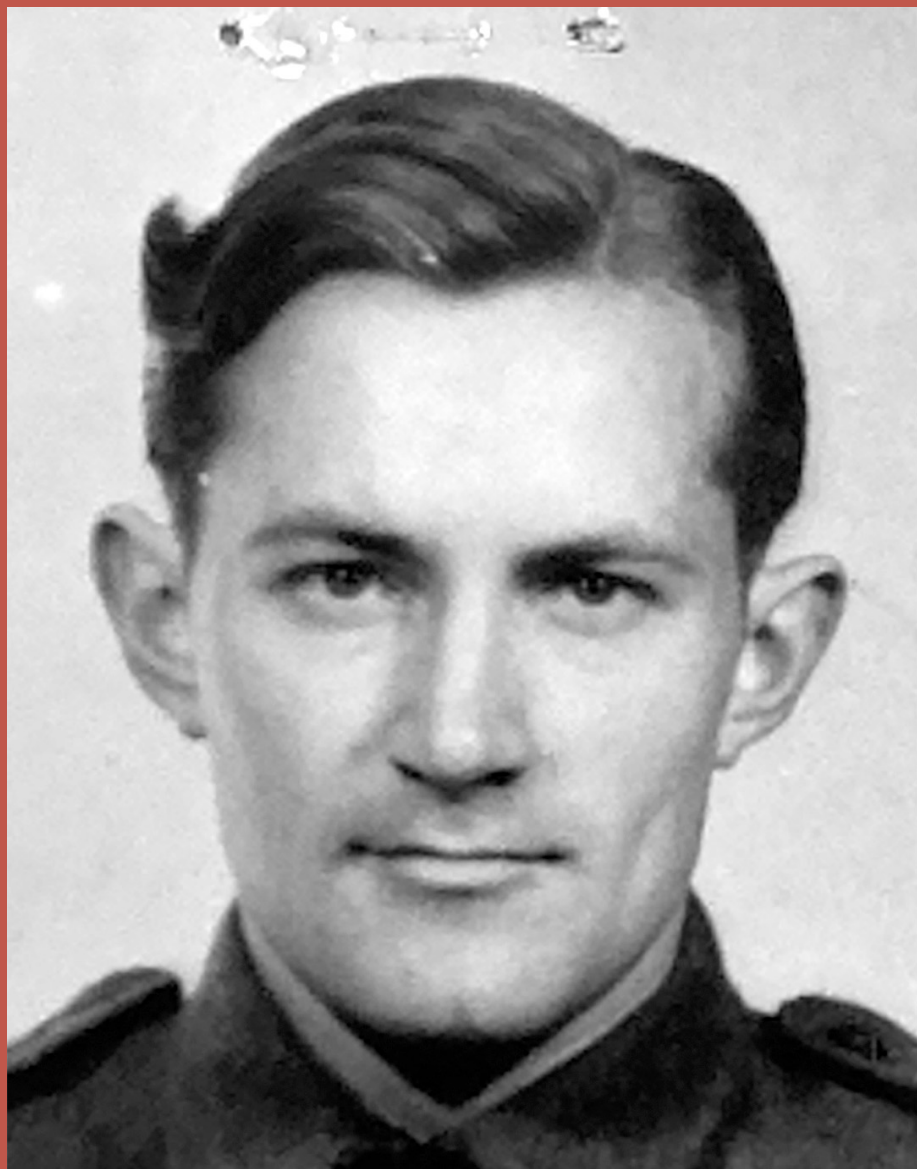

Historisk Tidsskrift

126:1
2026

Den danske historiske Forening

Historisk Tidsskrift

DEN DANSKE HISTORISKE FORENING
Saxo-Instituttet, Københavns Universitet
Karen Blixens Plads 8, 2300 København S
www.historisktidsskrift.dk

Copyright © 2026
by Den danske historiske Forening

Udgivet i kommission hos Nord Academic
[https://nordacademic.dk/da/tidsskrifter/
historisk-tidsskrift/0106-4991](https://nordacademic.dk/da/tidsskrifter/historisk-tidsskrift/0106-4991)

ISSN 0106-4991
ISBN 978-87-12-80816-9 (trykt)
ISBN 978-87-12-80823-7 (e-bog)

Tryk:
Scandbook

Historie, fag og livsverden i en fremtid med generativ AI

AF

ANDERS RAVN SØRENSEN

Historiefaget har altid taget ny teknologi i brug, om end ofte med en vis tøven. Historikere har sjældent været teknologiske first movers. Det gælder fra den forsigtige introduktion af pc'en i 1980'erne til fremkomsten af digitaliserede kilder og *digital humanities* som metodiske muligheder og som et selvstændigt forskningsfelt.¹ Men de nye sprogmodeller og generativ kunstig intelligens (genAI) er anderledes og mere gennemgribende end 1980'ernes databehandling og arkivers digitaliseringer. GenAI er ikke længere noget, der står uden for historiefaget og banker på. Teknologien står på tærsklen til at omkalfatre historiefagets metoder, epistemologi og didaktik.

Klassisk kunstig intelligens (AI) betegner systemer, der er designet til at løse specifikke, afgrænsede opgaver gennem regler, logik eller mønstergenkendelse. Det kan være alt fra søgealgoritmer til automatiseret dataanalyse. GenAI betegner en særlig type kunstig intelligens, der ikke blot analyserer data, men producerer nyt indhold såsom tekst, billeder, lyd og video på baggrund af statistiske mønstre i store datamængder. Det kunne være systemer som ChatGPT, NotebookLM, Claude, Gemini, Dalle og MidJourney – hvoraf de sidste to er billedgenereringsredskaber. Systemerne er typisk baseret på såkaldte store sprogmodeller (LLM'er) eller tilsvarende arkitekturer, der er trænet på omfattende samlinger af eksisterende materiale. Når brugeren stiller et spørgsmål, genererer modellen et svar ved at beregne sandsynlige sammenhænge mellem ord, billeder eller andre dataformer, snarere end ved at forstå eller verificere indholdet i egentlig forstand. I dag kan de store sprogmodeller organisere vores kilder, de bestemmer, hvad der dukker op i kilde- og litteratursøgninger, hvordan vores materiale struktureres, og hvilke forbindelser der fremstår som oplagte. De kan bruges som heuristiske sparringsværktøjer i historikerens skriveproces, og de kan endda, hvis man som forsker eller studerende

¹ Per H. Hansen: „PC'en og historien“, *Fortid og Nutid*, 35:4 (1988), s. 257-271. Om udfordringerne ved at bedrive historisk forskning i en tid med kilde-mæssig overflod, se: Ian Milligan: *History in the Age of Abundance? How the Web Is Transforming Historical Research*, Montreal 2019.

finder det etisk og fagligt forsvarligt, gennemføre historisk kildekritik, generere narrativer og udforme historiske analyser.²

I en dansk sammenhæng er historikere og litteraturhistorikere gået i gang med at anvende AI som sprogbehandling i forskellige forskningsprojekter og i formidlingsindsatser – med fokus på blandt andet det moderne gennembruds litteratur og enevældens aviser.³ I nordiske og globale netværk arbejder forskere med digitale teknologier og AI i en lang række historiske og humanistiske projekter.⁴ Men en bredere faglig diskussion om genAI-teknologiens implikationer har ikke for alvor fundet vej til de danske fagfællebedømte historiske tidsskrifter med undtagelse af Benjamin Asmussen, der i 2025 delagtiggjorde *Historisk Tidsskrifts* læsere i sine erfaringer med at skabe en ChatGPT-udgave af Christian 4.⁵ Det beherskede engagement blandt historikere er en undladelsessynd, da teknologien vil få stigende betydning for både hverdag og arbejdsliv, også i historiefaget. Det gør det centralt, at historikere sætter sig ind i teknologiens virkemåder og forholder sig til dens metodiske, didaktiske og epistemologiske implikationer.

I dette essay vil jeg derfor, vel vidende at den teknologiske udvikling bevæger sig utroligt hurtigt, skitsere nogle udfordringer og muligheder ved genAI for historiefaget og for en fælles historieforståelse. Essayet skal fungere som en kort forskningsoversigt, der peger på relevant forskning og debatter, men jeg vil også 1) gennemgå nogle af de faglige muligheder og værktøjer, som genAI stiller til rådighed for historikere, 2) gennemgå nogle af de epistemologiske dilemmaer og implikationer, der er vokset frem i en tid, hvor vidensproduktion i stigende grad opstår i et samspil mellem menneske og maskine, 3) diskutere genAI-udviklingens betydning for historieuddannelserne og 4) disku-

2 Marnie Hughes-Warrington, Anne Martin & Lewis Yarlupurka O'Brien (red.): *Artificial Historians*, Routledge 2025.

3 Ali Mohammed Ali Al-Laith m.fl.: „Noise, Novels, Numbers. A Framework for Detecting and Categorizing Noise in Danish and Norwegian Literature“, *Proceedings of the 2024 Conference on Empirical Methods in Natural Language Processing* (2024), s. 3344-3354, doi: 10.18653/v1/2024.emnlp-main.196, samt Johan Heinsen & Camilla Bøgeskov: „A World in Print: Introducing a Danish-Norwegian Corpus of Historical Newspapers“, *Digital Humanities in the Nordic and Baltic Countries Publications*, 8:1 (2026), doi: <https://doi.org/10.5617/dhnbpub.13198>.

4 For eksempel netværket *The Digital Humanities in the Nordic and Baltic Countries (DHNB)*, der afholder årlige konferencer med bidrag, som bl.a. afsøger mulighederne i genAI-metoder: <https://dhnbeu/about-dhnb/join-dhnb/>.

5 Benjamin Asmussen: „Kunstig intelligens i historieforskningen? Tillid og Kong Christian AI“, *Historisk Tidsskrift*, 125:1 (2025), s. 173-181, doi: <https://doi.org/10.7146/ht.v125i1.157502>.

tere, hvordan genAI potentielt påvirker vores livsverden og historiebevidsthed i en situation, hvor repræsentationer af fortiden i stadig stigende grad medieres gennem computernes sandsynlighedsberegninger, og hvor den menneskelige fænomenologi gradvist bliver opslugt af eller underlagt en algoritmisk fænomenologi.⁶

AI som historiker

GenAI betegner som nævnt en type kunstig intelligens, der kan skabe nyt indhold i form af tekst, billeder eller lyd ved at lære mønstre fra eksisterende data. Hvor en traditionel søgemaskine lokaliserer allerede eksisterende tekst, anvender genAI statistisk mønstergenkendelse til at forudsige og generere sprog, der ligner menneskelig tale eller skrift. Nogle systemer er multimodale og kan arbejde på tværs af tekst og billeder. De kan kombinere forskellige medieformer og syntetisere dem til nyt indhold i form af både tekst og visuelle fremstillinger. Hvor en søgefunktion arbejder deterministisk og finder det, der faktisk står i en tekst, fungerer genAI stokastisk. Den stykker lingvistiske former sammen ud fra sandsynligheden for, hvilke ord der typisk følger efter hinanden, uden reference til egentlig mening eller intention. Systemer som NotebookLM benytter ofte Retrieval Augmented Generation. Her kombineres en avanceret søgning i de uploadede filer med generativ syntese. GenAI'en lokaliserer relevante passager i et afgrænset materiale og bruger dem som grundlag for at formulere et svar.

På nogle måder minder genAI's behandling af historiske kilder om den menneskelige historikers arbejdsproces. I en artikelserie i *The American Historical Review* argumenterer historikeren Joshua Sternfeld for, at genAI ikke blot behandler data, men udfører processer, der på visse stræk kan sammenlignes med historikerens videnskabelige praksis.⁷ Dette sker for det første gennem en indsamling og selektion, hvor genAI'en modtager data, som allerede bærer på sociopolitisk og historisk kontekst. Disse data bliver imidlertid omformet og konfigureret efter algoritmens egne instruktioner. Næste skridt er en form for kontekstualisering gennem neurale netværk. Den statistiske vægtning og de bias, som algoritmen tildeler de enkelte datapunkter, fungerer som en algoritmisk kontekst, der styrer fortolkningen. På den måde opstår en parallel til historikerens egen praksis, hvor kilder indplaceres, vægtes og relateres til hinanden. I den sidste del af processen foretager teknologien det, Sternfeld betegner som en algoritmisk historisering. Her bevæger systemet sig baglæns gennem sit netværk for at justere pa-

⁶ Joshua Sternfeld: „AI-as-Historian“, *American Historical Review*, 128:3 (2023), s. 1376, doi: <https://doi.org/10.1093/ahr/rhad368>.

⁷ Smst.

rametre på baggrund af tidligere fejl. Ifølge Sternfeld kan dette forstås som en teknisk parallel til historikerens løbende evaluering og revurdering af fortiden. Samme pointe understreger den australske historieprofessor Marnie Hughes-Warrington med begrebet „artificial historians“;⁸ der betegner genAI-algoritmer, der er begyndt at skrive og arbejde som historikere. Dog understreger Hughes-Warrington, at genAI ikke (endnu) kan genskabe „historikerens praktiske etik“, dvs. give plads til transparens, ambivalens, kontingens og manglende viden, idet de fleste kommercielle sprogmodeller forsøger at afgrænse og definere i stedet for at åbne fortolkninger.⁹ Som Hughes-Warrington påpeger, er historisk erkendelse ikke blot et spørgsmål om at kunne udpege et facit, men om den måde, hvorpå argumenter og fortolkninger bliver til. Historiske fremstillinger rummer en indbygget „støj“ i form af spørgsmål, forbehold og alternative muligheder, som netop gør det muligt at efterprøve og åbne argumentationen. Problemet med genAI er, at denne form for historiografisk gennemsigtighed ofte forsvinder. Resultatet fremstår som en glat og overbevisende tekst uden synlige mellemregninger. Det vil sige uden det, man kunne kalde faghistoriens ansvarlige transparens. Denne faglige ansvarlighed opstår netop gennem historiografiens logik, hvor der er plads til forbehold, alternative fortolkninger og usikkerheder. Historikere bliver derfor nødt til at forholde sig til og synliggøre den implicite etik, der er knyttet til deres videnskabelige praksis. Det er ifølge Hughes-Warrington nødvendigt, fordi genAI allerede er i stand til at producere tekster, der ligner historie. Teknologien udfører det bare i sin nuværende form uden historikerens etik og uden historiografiens logik.¹⁰

Alene det forhold, at genAI tilsyneladende er i stand til at producere historie (både faghistorie og bred historieformidling), betyder, at teknologien får en form for historisk agens og dermed kan påvirke den kollektive historieopfattelse i det, som Sternfeld kalder algoritmisk fænomenologi.¹¹ Jeg vender tilbage til denne pointe i et senere afsnit, men det afgørende her er, at genAI på visse punkter kan opføre sig som en historiker, når teknologien analyserer store mængder prædefineret materiale.

På Stanford University arbejder en tværfaglig forskningsgruppe bestående af historikere, matematikere, fysikere og programmører i øje-

⁸ Marnie Hughes-Warrington, Anne Martin & Lewis Yarlupurka O'Brien (red.): *Artificial Historians*, Routledge 2025.

⁹ Marnie Hughes-Warrington: „Ethics for Artificial Historians“, *History and Theory*, 64:2 (2025), s. 160, doi: <https://doi.org/10.1111/hith.12377>.

¹⁰ Smst., s. 160-170.

¹¹ Sternfeld: „AI-as-Historian“, s. 1376.

blikket på at udvikle en ny humanistisk AI-arkitektur, der skal gøre teknologien i stand til at fortolke teksters forskellige betydningslag. Målet er at få genAI til at behandle kilder på en måde, der minder om historikerens.¹² Sådanne projekter rejser imidlertid betydelige epistemologiske, didaktiske og etiske spørgsmål, når dele af vores erfaringstilegnelse overlades til matematiske modeller. Samtidig peger de på nye og potentielt frugtbare muligheder for historieforskningen: en form for digital doping for historikere, som medie- og erindringshistorikeren Wulf Kansteiner har formuleret det.¹³ Men som det er med doping, har disse nye superkræfter også en række utilsigtede og uønskede virkninger.

GenAI som historikerens værktøj

Netop fordi genAI er i stand til statistisk at overskue enorme mængder data samt kontekstualisere og historisere dem, tilbyder teknologien et kraftfuldt redskab for historiefaget. Det gælder ikke blot som søgeværktøj, men også som en metode til at identificere emner, netværk og forbindelser i digitaliseret kildemateriale. Den kan også bidrage til at rekonstruere tabte eller beskadigede tekstkilder eller endda hjælpe med at udfordre eksisterende historiske narrativer og formulere nye.

Et af de områder, hvor genAI har haft størst gennemslagskraft, er i den antikhistoriske forskning, hvor multimodale generative modeller nu i et samarbejde mellem arkæologer og historikere er i stand til at genskabe tabte eller ødelagte antikke tekster. Det gælder f.eks. den multimodale generative AI-model, Aeneas, der er designet til at hjælpe epigrafikere med genskabelse, geografisk stedfæstelse og datering af latinske indskrifter. Modellen arbejder både med visuelle data og tekst og er i stand til at restaurere lange latinske passager, der tidligere ikke kunne genskabes.¹⁴ Aeneas adskiller sig fra tidligere søge- og simuleringsalgoritmer, som for nylig er blevet anvendt til at genskabe reglerne for et romersk brædspil,¹⁵ ved netop at kunne skabe en ny og sandsynlig tekst ud fra eksisterende tekstmateriale og billeder.

¹² „AI project aims to advance research into the past“, *Stanford News*, <https://news.stanford.edu/stories/2026/03/ai-architecture-framework-set-theory-historical-analysis-humanities-research> (18.3.2026).

¹³ Wulf Kansteiner: „Digital Doping for Historians: Can History, Memory, and Historical Theory Be Rendered Artificially Intelligent?“, *History and Theory*, 61:4 (2022), s. 119-133, doi: <https://doi.org/10.1111/hith.12282>.

¹⁴ Yannis Assael m.fl.: „Contextualizing Ancient Texts with Generative Neural Networks“, *Nature*, 645 (2025), s. 141-147, doi: [10.1038/s41586-025-09292-5](https://doi.org/10.1038/s41586-025-09292-5).

¹⁵ Walter Crist m.fl.: „Ludus Coriovalli: using artificial intelligence-driven simulations to identify rules for an ancient board game“, *Antiquity*, 100 (2026), s. 111-126, doi: [10.15184/aqy.2025.10264](https://doi.org/10.15184/aqy.2025.10264).

Også i arbejdet med nyere tekstkilder udgør genAI et spændende metodisk værktøj. Såkaldte Topic RAG-systemer til informationssøgning er udviklet specifikt til at hjælpe med at navigere i store, ustrukturerede dokumentsamlinger. Systemet kombinerer emnemodellering med Retrieval Augmented Generation og kan dermed overskride begrænsningerne ved traditionelle nøgleordssøgninger, som ofte kræver omfattende manuelt arbejde, hvis man ikke vil risikere at overse nuancerede sammenhænge. I stedet for blot at matche ord kan systemet identificere de mest relevante temaer i en forespørgsel og derefter afgrænse søgningen til bestemte dokumenter. Lange dokumenter opdeles i mindre, sammenhængende enheder, så systemet kan lokalisere specifikke passager i omfattende kilder uden at miste den overordnede kontekst. Sekventeringen øger præcisionen i søgningen og øger den semantiske relevans sammenlignet med standard RAG-modeller. For nylig blev metoden testet på tusindvis af artikler fra det schweiziske Impresso-arkiv om atomkraft. Her viste teknologien sig særlig velegnet til at identificere abstrakte begreber som „frygt“ eller „videnskabelige eksperter“, som ofte er vanskelige at indfange med traditionelle søgestrategier.¹⁶ Overført til andre historiske studier – f.eks. i kilde-materiale om handel og økonomi i 1600- og 1700-tallet – kunne man forestille sig metoden anvendt til at identificere temaer som „profit“, „grådighed“ eller „gudfrygtighed“ frem for primært at søge på personnavne eller konkrete handelsaktiviteter. På den måde vil det med teknologiens hjælp være muligt at kortlægge mere abstrakte tematiske mønstre og sammenhænge, som det ellers ville være både tidskrævende og metodisk vanskeligt at fremdrage gennem manuel læsning og fortolkning.

Andre modeller er specialiseret i at rense historiske billeder for den visuelle støj, der følger med mikrofilm og slidte arkivalier, feks. gennemslag af blæk, skæve scanninger og skygger fra foldede avissider.¹⁷ Ved at aflæse rytmen i strofeafstande eller de ujævne linjeafslutninger kan modeller for eksempel genkende poesi, ikke fordi de forstår indholdet, men fordi formen i sig selv afslører teksten. Samtidig gør modellerne det muligt at gruppere og nedskalere store mængder materiale efter visuel lighed. Historikeren kan dermed navigere i arkiver, ikke kun via ord, men via layout, typografi og grafiske mønstre. Man

16 Keerthana Murugaraj m.fl.: „Topic-RAG for Historical Newspapers: Enhancing Information Retrieval in Humanities Research through Topic-Based Retrieval-Augmented Generation“, *Computational Humanities Research*, 1 (2025), e15, doi: 10.1017/chr.2025.10018.

17 Leen-Kiat Soh m.fl.: „Applying Image Analysis and Machine Learning to Historical Newspaper Collections“, *American Historical Review*, 128:3 (2023), s. 1382-1389, doi: 10.1093/ahr/rhad369.

kunne for eksempel forestille sig, at en skibsankomst eller en skillingsvise ofte optrådte i en genkendelig form, og at modellen derfor ville være i stand til at udpege relevante kilder uden om den klassiske OCR-genkendelse. Også metadata kan i stigende grad genereres automatisk ved at registrere illustrationer, figurer og billedtyper. Det åbner for nye måder at organisere kildemateriale på, i en kombination med brugen af store sprogmodeller, og kan måske synliggøre strukturer og foreslå forbindelser, som hidtil har været utilgængelige på grund af materialets omfang og kvalitet.

De muligheder, som genAI og multimodale modeller åbner i arbejdet med tekstbaserede kilder og store datamængder, gør sig også gældende på andre metodiske og empiriske felter: I den økonomiske historie, hvor komplekse datasæt kan kortlægges og visualiseres på nye måder; i oral history-traditionen, hvor stemmer kan transskriberes, sammenstilles og analyseres i hidtil uset skala, samt i museologi og arkivpraksis, hvor klassifikation, metadata og formidling i stigende grad gennemføres med genAI-værktøjer.¹⁸

Men potentialet for genAI i historiefaget går endnu længere end søgning, kategorisering, kontekstualisering og emne-modulering. Historiefagets fremstillingsform består nemlig oftest i historikerens egne konstruerede narrativer.¹⁹ Formidlingsformen ligner på nogle områder fiktionens, ikke sådan forstået, at den er fiktion, men at den formidlende historiker skal være sig form og stil samt narrative virkemidler bevidst, fordi fortiden får tilskrevet mening og plot gennem de narrative dispositioner.²⁰ Netop fordi narrativer er historiefagets formidlingsform, er det også oplagt, at store sprogmodeller og genAI kan bruges til at konstruere historiske narrativer, altså at genAI på sigt vil få en rolle, ikke kun som en digital studentermedhjælper, der søger i arkiver og kategoriserer materiale,²¹ men som en potentiel medska-

18 I hver sin disciplinære og tematiske niche inden for historiefaget er man begyndt at tage hul på diskussionerne om genAI, se for eksempel „How Intelligent Is Artificial Intelligence? Oral History and AI“, *Oral History Society*, <https://ohs.org.uk/general-interest/how-intelligent-is-artificial-intelligence-oral-history-and-ai/> (4.3.2026) samt Manon Reusens, Amy Adams & Bart Baesens: „Large Language Models to make museum archive collections more accessible“, *AI & Society*, 40 (2025), s. 4485-4497, doi: 10.1007/s00146-025-02227-8.

19 James Goodman: „Editorial: History as Creative Writing“, *Rethinking History*, 14:1 (2010), s. 1, doi: 10.1080/13642520903515587.

20 Hayden White: *Metahistory: The Historical Imagination in Nineteenth-Century Europe*, Baltimore 1973.

21 Diego Chapinal-Heras & Carlos Díaz-Sánchez: „A Review of AI Applications in Human Sciences Research“, *Digital Applications in Archaeology and Cultural Heritage*, 32 (2024), e00323, doi: 10.1016/j.daach.2023.e00288.

ber af historiske narrativer.²² For eksempel tilbyder det genAI-baserede skriveværktøj Grammarly muligheden for at „fagfællebedømme“ brugernes tekster ved hjælp af såkaldte *expert reviewers*, der er baseret på virkelige forskere og deres tekstproduktion. Enkelte af de rigtige forskere bag Grammarly's ekspertfunktion lever ikke i dag, men arbejder videre i efterlivet som villige digitale fagfællebedømmere.²³ I en dansk sammenhæng kunne man sammenligne det med, hvis jeg fik en genAI-udgave af afdøde professor i historie Ole Feldbæk til at gennemse, kommentere, og måske supplere mit eget erhvervshistoriske arbejde. Denne mulighed ville rejse store etiske og epistemologiske spørgsmål om rettigheder, kreativitet og forskellen mellem det autentisk menneskelige og det algoritmisk umenneskelige.

Men genAI-eksperter og -hjælpere behøver ikke antropomorferes med navne som i eksemplet med Grammarly. Vi ser ind i en fremtid med personlige AI-agenter, små selvstændige programmer, der arbejder på tværs af arkiver, platforme og opgavetyper, som fundamentalt ændrer historikerens empiriske grundlag, metodiske tilgange og produktivitet. GenAI-agenter vil sandsynligvis blive i stand til at udvælge digitaliserede kilder, bestille arkivalier, overskue sammenhænge og forbindelser samt skrive udkast til synteser, analyser og historiske narrativer på baggrund af forskerens prompt. GenAI har en åbenlys begrænsning, idet teknologien kun kan bearbejde digitaliseret kildemateriale. Her adskiller den arkivbaserede historiske forskning sig stadig. Den er bundet til fysiske lokaliteter, hvor mennesker møder op og bladrer sig gennem mængder af papirsider. Men netop denne menneskelige praksis, at bevæge sig ind i bygninger og lirke låget af arkivkasser, kan på sigt vise sig at være et skrøbeligt konkurrenceparameter i en accelererende teknologisk udvikling. Mængden af digitaliseret materiale vokser eksponentielt, og allerede i dag kan humanoide robotter udføre komplekse, motoriske opgaver. Det er derfor ikke utænkeligt, selv om det kan virke foruroligende og ligger mange år ude i fremtiden, at de en dag også vil kunne løsne og binde en arkivknude.²⁴

²² Johan van Niekerk, Petrus M.J. Delpont & Iain Sutherland: „Addressing the use of generative AI in academic writing“, *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 8 (2025), 100342, doi: 10.1016/j.caeai.2024.100342.

²³ „Grammarly Is Offering Expert AI Reviews from Your Favorite Authors, Dead or Alive“, *Wired*, <https://www.wired.com/story/grammarly-is-offering-expert-ai-reviews-from-your-favorite-authors-dead-or-alive/> (7.3.2026).

²⁴ Robotter har i dag store problemer med at binde knuder, men der arbejdes på at forbedre deres finmotoriske evner: Yayu Huang m.fl.: „Human-like Dexterous Manipulation for Anthropomorphic Five-Fingered Hands: A Review“, *Bio-mimetic Intelligence and Robotics*, 5:1 (2025), doi: 10.1016/j.birob.2025.100212.

AI som spejl

Der er altså store og endnu ikke realiserede muligheder i genAI for historiefaget. Men parallelt med entusiasmen er der også flere mere ildevarslende grunde til, at historikere bliver nødt til at engagere sig seriøst i genAI. Mens genAI på den ene side lover at overskride menneskelige begrænsninger, skabe nye sammenhænge og tilbyde fantastiske forskningsmæssige og menneskelige muligheder, argumenterer kritiske stemmer for, at teknologien i virkeligheden er ved at lukke mulighedsrummet ned og reproducere fortiden.

Ifølge den amerikanske filosof Shannon Vallor skaber de magtfulde genAI-teknologier nutider og fremtider, der er vævet sammen af oceaner af fortidige data. Teknologien bliver dermed, ifølge Vallor, et bagudvendt digitalt spejl, der reproducerer de samme fejl, fordomme og mangel på indsigt, som er indlejret i de enorme mængder data, den er trænet på.²⁵ På samme måde beskriver Kansteiner, hvordan der er en fundamental konflikt mellem det, han kalder AI'ens horisontale logik og historikerens vertikale hukommelse, det vil sige evnen til at spore information tilbage til specifikke kilder. Denne konflikt vil, ifølge Kansteiner, medføre et strukturelt epistemologisk problem og på sigt føre til en permanent forurening af vores informationsøkosystem.²⁶ Med udbredelsen af genAI i tilegnelsen og formidlingen af viden risikerer den menneskelige fænomenologi at blive erstattet med en algoritmisk fænomenologi,²⁷ hvor selve det epistemologiske grundlag bliver struktureret af uigennemskuelige algoritmer – ofte udviklet af store tech-giganter med eksplicite økonomiske interesser i modellernes evne til at tilfredsstille og fastholde deres brugere. Alt efter hvad genAI bruges til, og præcis hvilke modeller der anvendes, kan den algoritmiske fænomenologi være mere eller mindre udtalt og spille forskellige roller. Men teknologien kommer, ikke desto mindre, til at få indflydelse på, hvordan vi som forskere og mennesker erfarer fortiden og nutiden, og hvordan vi forestiller os et fremtidigt mulighedsrum.

Historiefagets didaktik

Mens genAI har klare implikationer for historisk forskning, fremstilling og epistemologi, er der også et andet område, hvor teknologien fundamentalt kan ændre gældende praksis og antagelser, nemlig historiefagets didaktik i grundskole, gymnasiet og på universitetet. Læringsmål, læreplaner, evalueringer og udprøvninger af studerende

²⁵ Shannon Vallor: *The AI Mirror: How to Reclaim Our Humanity in an Age of Machine Thinking*, New York 2024.

²⁶ Kansteiner: „Digital Doping for Historians“.

²⁷ Sternfeld: „AI-as-Historian“, s. 1376.

står i de kommende år overfor en markant forandring. For mig er det for eksempel helt evident, at den klassiske hjemmeopgave ikke længe kan udsige noget meningsfuldt om de studerendes kompetencer i forhold til gældende læringsmål, eller om de gældende læringsmål på universiteternes historiestudier overhovedet er relevante. Det gælder blandt andet den klassiske metodeeksamen, kronjuvelen i historiestudiet på KU, hvor studerende skal analysere troværdighed og tendens og argumentere for den mest rimelige tolkning baseret på en snes forskellige kilder. Den opgave at overskue et stort datamateriale, vurdere mulige sammenhænge, motiver og tolkninger og til sidst generere en skriftlig syntese er præcis det, som mange sprogmodeller er designet til. Til overflod er de fleste sprogmodeller mere end villige til at hjælpe med at snyde til eksamen eller opfinde fiktive forskningsartikler.²⁸

Udviklingen stiller altså helt nye krav til historiefagets didaktik på alle uddannelsesstrin. I den danske gymnasieskole anvendes genAI didaktisk til at skabe variation i undervisningen og bearbejde stof på nye måder. Det anvendes som en digital tutor, der forklarer begreber og hjælper med lektielæsning i lukkede systemer, og teknologien anvendes aktivt som en medskaber, der kan give feedback og fungere som en slags produktionsassistent.²⁹

GenAI som didaktisk redskab har tydelige begrænsninger, især i forhold til brugen af chatbots af historiske personer, fordi elevernes samtaler med sprogmodellen ofte leder til en cirkulær dialog om faktuelle begivenheder i stedet for at fordre historisk tænkning.³⁰ I dansk universitetssammenhæng er der ikke lavet en tilsvarende oversigt, men The American Historical Association (AHA) præsenterede i 2025 en samling retningslinjer for genAI i historieundervisningen. AHA understregede, at teknologien rummer store muligheder, men at genAI aldrig kan eller må erstatte menneskelige undervisere, netop fordi genAI ikke producerer sandheder, men derimod de mest sandsynlige udfald på et givet spørgsmål. Det betyder blandt andet, at teknologien kan give en falsk følelse af sikkerhed hos de studerende, hvor fortiden

²⁸ Elizabeth Gibney: „Hey ChatGPT, write me a fictional paper: these LLMs are willing to commit academic fraud“, *Nature News*, 3.3.2026, doi: 10.1038/d41586-026-00595-9.

²⁹ Søren Torbjørn Svendsen: „Generativ AI og historieundervisningen: teoretiske overvejelser“, *Noter* (2024), s. 50-56; Andreas Winkler Bønnelykke: *Generativ AI i historiefaget: Et mixed methods studie af generativ AI's påvirkning og integration i historiefaget*, kandidatspeciale, Aalborg Universitet, 2025.

³⁰ Marcel Mierwald: „Chatting about the Past with Artificial Intelligence: A Case Study of Pupils' Interaction with ChatGPT while Completing a History-Learning Task“, *Journal of Educational Media, Memory, and Society* (2024), s. 157, doi: 10.3167/jemms.2024.160206.

fremstår som fuldt ud genkendelig, netop fordi modellerne forsøger at udfylde hullerne i stedet for, som det er historikerens arbejde, at navigere i og mellem kildernes og arkivernes tavsheder og usikkerheder.³¹ Samtidig peger AHA på genAI's tendens til at reproducere eksisterende mønstre fra træningsdata og dermed på den manglende evne til at udfolde nye historiske narrativer og originale argumenter.

Ikke desto mindre vil det være nødvendigt at gentænke eksamensformer og didaktiske planer for at imødegå de studerendes brug af genAI, men også for at træne dem til at blive kompetente brugere af teknologien. Helt centralt står udviklingen af en såkaldt AI-literacy – altså af studerendes evne til gennemsigtigt og åbent at forklare og argumentere for, hvordan og hvorfor de har anvendt genAI i en form refleksiv AI-selvrapportering.³² Ligesom Kansteiner foreslår at arbejde med de studerendes kompetencer inden for *prompt engineering*, dvs. evnen til at skabe effektive instruktioner til genAI-modeller bør gøres til en formel del af pensum. På CBS, hvor jeg arbejder, tilbydes f.eks. kurser til studerende og undervisere i AI-literacy samt de praktiske og etiske konsekvenser af genAI.³³ Lignende tiltag burde være en del af historieuddannelserne på alle niveauer, ikke mindst på universiteterne og de humanistiske fakulteter.

Også eksamensformerne skal ændres på baggrund af genAI's evne til at overskue og opsummere komplekse problematikker i essayform. I stedet for skriftlige hjemmeopgaver må der lægges vægt på mundtlige og processuelle formater som rollespil og diskussionsfora, måske endda podcasts eller udstillingsdesign, hvor de studerende på stedet skal argumentere for og reflektere over deres historieteoretiske valg og metodiske dispositioner.

Livsverden i en algoritmisk fænomenologi

Som Bernhard Eric Jensen har fremhævet, er historie mere end historiefaglige praksisser, teorier og metoder. Historie kan forstås som konstitutiv for såvel individets som kollektivets livsverden. Historien indgår her som et menings- og symbolsk netværk, der indrammer menneskers orientering i hverdagslivet og deres fortolkning af sociale relationer. Den historiske dimension er således ikke blot et objekt for videnskabelig undersøgelse, men en grundlæggende forudsætning for,

³¹ American Historical Association: *Guiding Principles for Artificial Intelligence in History Education*, Washington 2025.

³² Smst., s. 3.

³³ „CBS online kursus i genAI“, <https://teach.cbs.dk/genai-course/> (7.4.2026).

hvordan erfaring struktureres og omsættes.³⁴ Med overgangen fra en menneskelig til en algoritmisk fænomenologi ændres derfor ikke kun en videnskabelig praksis, men også hele grundlaget for den menneskelige livsverden. Hvis vi erfarer gennem algoritmisk kuraterede påvirkninger og tilskriver mening til fortid, nutid og fremtid gennem de statistiske beregninger i højdimensionelle vektorrum, hvor fortiden reduceres til mønstre i data, truer genAI med at ændre den individuelle og kollektive menneskelige erfaring.

En nyere undersøgelse af fire generationer af efterkommere af Holocaust-overlevende viser, hvordan kravet om autenticitet gennem personlig overlevering af fortiden gradvist udvandes gennem generationerne. Den yngste generation er langt mere tilbøjelig til at acceptere genAI og sociale medier som TikTok som legitime og nødvendige teknologier for at kunne „føle“ historien.³⁵ Den menneskelige erfaring – og byggestenen til en kollektiv erindring – blev for fjerde generation medieret og kurateret gennem sprogmodellernes algoritmer, og genAI rummer altså potentialet til at forme vores fælles erindring om Holocaust på godt og på ondt.³⁶ Denne pointe er ikke kun vigtig i forhold til Holocaust-erindring, men i forhold til kollektiv historiebevidsthed i almindelighed. GenAI træder ind som en ny mnemonisk aktør i den kollektive erindringskultur og bliver dermed medproducent af fortiden.³⁷ Den kollektive erindring risikerer at blive forskudt, ikke gennem åbenlys forvanskning, men gennem en kontinuerlig reproduktion af det mest sandsynlige og mest udbredte, mens det marginale og konfliktfyldte gradvist træder i baggrunden. Denne forskydning har en oplagt og foruroligende fænomenologisk dimension. Hvis vi i stigende grad orienterer os mod fortiden gennem algoritmisk udvalgte synteser, ændres betingelserne for, hvordan historien overhovedet træder frem for os. Erindringen bliver udspændt mellem menneskelige overvejelser og tolkninger på den ene side og maskinel sandsynlig-

³⁴ Bernard Eric Jensen: *Historie – livsverden og fag*, København 2003.

³⁵ Aharon Rosenthal: „Can AI Make Hitler Cry? Exploring the Use of AI in Holocaust Education across Four Generations“, *AI and Ethics*, 5 (2025), s. 6116, doi: 10.1007/s43681-025-00816-3.

³⁶ Todd Presner, Anna Bonazzi, Rachel Deblinger, Lizhou Fan, Michelle Lee, Kyle Rosen & Campbell Yamane: *Ethics of the Algorithm: Digital Humanities and Holocaust Memory*, Princeton 2024.

³⁷ Rik Smit m.fl.: „Stochastic Remembering and Distributed Mnemonic Agency: Recalling Twentieth Century Activists with ChatGPT“, *Memory Studies Review*, 1:2 (2024), s. 1-22, doi: 10.1163/29498902-202400015; Emil Stjernholm, Maria Eriksson & Fredrik Mohammadi Norén: „On the Historical Gaze of Generative AI: Visions of Scandinavia in Stable Diffusion“, *Scandinavian Journal of History*, 50:4 (2025), s. 458-488, doi: 10.1080/03468755.2025.2511644.

hedsberegning på den anden. I det samspil bevæger vi os mod en algoritmisk fænomenologi, hvor vi risikerer at forveksle det sandsynlige med det sande, og hvor fortiden ikke primært er noget, vi undersøger, men noget, der leveres til os som den statistisk mest plausible fortælling.³⁸

Denne forskydning bliver især tydelig i de billeder, genAI producerer af samtidens krige. Professor Nataliia Laba m.fl. peger i en analyse af 200 genAI-fremstillinger af Rusland-Ukraine-konflikten på, hvordan krigen ofte bliver rensset for sine mest brutale dimensioner. Lidelsen træder i baggrunden til fordel for dramatiske og æstetisk sammenhængende motiver.³⁹ Forfatterne introducerer begrebet „memory of the multitude“ til at forklare konsekvensen af samspillet mellem historiske billedarkiver, algoritmiske begrænsninger og kommercielle hensyn.⁴⁰ GenAI sammenfatter det allerede cirkulerende og det mindst stødende. Dermed opstår en glidning mellem dokumentation og spekulativ syntese. Konsekvensen er en risiko for, at vores fælles erindring gradvist udjævnes, idet platformenes algoritmer prioriterer det æstetisk acceptable frem for det historisk ubehagelige. GenAI har altså ikke kun metodiske og didaktiske implikationer, men truer med at ændre grundlaget for menneskelig erfaring og fremstår dermed også som en teknologi, der kan få stor og irreversibel indflydelse på kollektiv historieopfattelse og erindringskultur.

Der er derfor al mulig grund til, at historikere og de faghistoriske tidsskrifter begynder at beskæftige sig intensivt med potentialerne og udfordringerne ved genAI. Udviklingen i teknologien går stærkt, og om et år vil flere af pointerne i dette essay sandsynligvis virke bedagede. Ikke desto mindre kommer genAI i endnu højere grad end i dag til at påvirke alle aspekter af vores liv: undervisning, forskning, fritid og private relationer.

Men heller ikke staten og politiske aktører står uden for denne udvikling. Teknologien formes allerede af regulering, nationale interesser og politiske prioriteringer. Alle genAI-systemer er i den forstand „opdraget“. De er trænet på bestemte datasæt, udviklet under bestemte institutionelle rammer og tilpasset gældende normer og begrænsninger. Det gælder ikke kun i autoritære systemer, men også i vestlige samfund, hvor modellerne justeres i forhold til politiske og kulturelle forventninger om acceptabel opførsel og sprogbrug.

³⁸ Smst.

³⁹ Nataliia Laba m.fl.: „Memory of the Multitude and Representation in AI-Generated Images of War“, *Memory, Mind & Media*, 4 (2025), e14, doi: 10.1017/mem.2025.10011.

⁴⁰ Smst., s. 8.

Netop derfor har historikere og humanistiske forskningsdiscipliner, der beskæftiger sig med det menneskelige, et særligt ansvar for at forstå, anvende og kritisk undersøge teknologien med henblik på at påvirke dens videre udvikling og anvendelse. Dette kan ske gennem udviklingen af nye metoder og genAI-værktøjer, der i højere grad forankres i historikernes praktiske etik, gennem ambitiøse tværdisciplinære forskningsprojekter i samarbejde med dataloger, matematikere og ingeniører samt gennem didaktiske initiativer på historiestudierne, hvor kompetencer i brug og vurdering af genAI integreres på tværs af fag. Hertil kommer et ansvar for at deltage aktivt i den offentlige debat i form af kritiske indlæg, faglig formidling og bidrag til politisk regulering.

GenAI er nemlig ikke kun et nyt redskab, men et centralt erkendelses- og praksisfelt for historikere. De store sprogmodeller er trænet på fortidens data og er med til at strukturere nutidens viden og fremtidens beslutninger. Netop derfor er det afgørende, at historiefaget engagerer sig i, hvordan denne fortid udvælges, bearbejdes og bringes i spil.

Alternativet til engagement er resignation, som vil overlade feltet til politiske aktører og kommercielt orienterede tech-giganter, hvis primære incitament er stræben efter ny viden, historisk erkendelse eller omsorg for mennesker og deres livsverden.